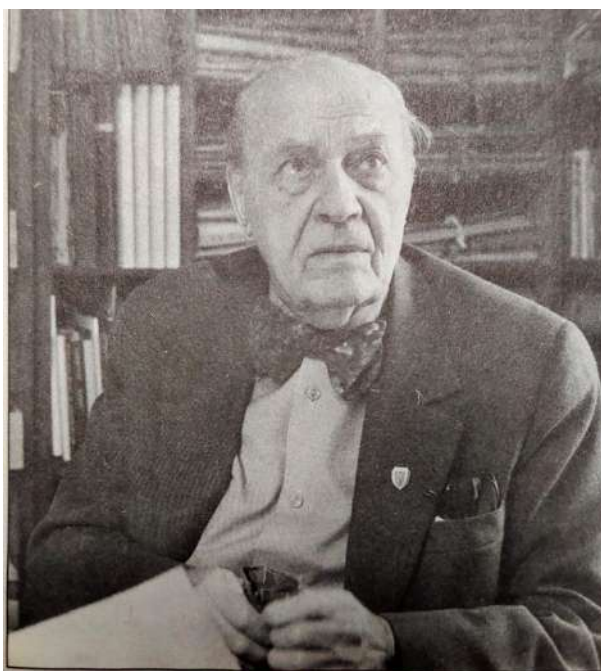

A pallagi Gazdasági Akadémia 120 éve született magyar-lengyel hallgatójáról

D. Molnár István

irodalom- és művelődéstörténész, ny. egyetemi tanár, Debrecen

A pallagi Gazdasági Akadémia vázlatos története szerint az intézménynek két híres hallgatója volt, két író: Wass Albert és Fekete István. Meggyőződésünk szerint ide kívánczok Lippóczy Norbert (Tállya, 1902. 02. 11. – Tarnów, 1996. 06. 24.) is, akinek neve nem indokolatlanul szerepel több tucat interneten található magyar nyelvű dokumentumban. „Magyarnak született, lengyellé lett.” Ez olvasható lengyelül Tarnówban, Bem József szülővárosában lévő házán, az 1999-ben elhelyezett emléktáblán. Leleplezésén tállyai küldöttség is részt vett. A 14. században alapított dél-lengyelországi város, „a reneszánsz gyöngyszeme”, a borkereskedelemnek köszönhető régi magyar nevén Tarnó díszpolgáráról inkább a rím kedvéért írták, hogy lengyellé lett, mert megmaradt magyarnak. Ott utcát neveztek el róla, itthon megkapta a *Becsületrend* tiszti keresztjét és a *Pro Cultura Hungarica* kitüntetést.

Lippóczy Norbert

A Lippóczy család a Sáros vármegyei Lipócról származik – olvasható Tadeusz Bukowskinak a díszpolgári cím kapcsán magyarul közölt írásában. A település valójában a szomszéd megyében található és Gömörlipóc vagy Lipóc a magyar, Lipovec pedig a szlovák neve. A család egyik ága az 1412-ben Luxemburgi Zsigmond királyunk által Lengyelországnak zálogba adott szepességi Podolinba költözött. A magyar-lengyel határ közelében élő tehetős emberekhez hasonlóan a 17. században szőlőbirtokot vettek Tállyán. Apai dédapja, József (1787–1839) vármegyei bíró volt, és a megmaradt számlák szerint 1768-tól tállyai bort szállított az akkor még lengyel-litvánok nevezett államba. A nyereségből újabb szőlőbirtokot vett a hegyaljai településen. 1795-ben Lengyelország megszűnt létezni, és déli-délkeleti részét 1918-ig Ausztria birtokolta. A Lippóczy Ferenc (1812–1891) nevű nagyapa Bécsben kereskedelmi akadémiát végzett, városa polgármestere volt, és – mint egy útikönyvben olvassuk – „több, mint fél évszázadon át szervezte a tállyai birtokukról és másoktól származó tokaji bor kivitelét a lengyel vásárlóknak”. Az apa, idősebb Lippóczy Norbert (1857–1932), aki a kassai mezőgazdasági akadémián végzett, a 19. század 80-as éveiben vette kezébe a borszállítás irányítását az Osztrák-Magyar Monarchia délkeleti területére és messzebbre is.

A tokaj-hegyaljai borok főleg a 16–17. században voltak keresettek lengyel földön. A kereskedőreteg nem örvendett nagy társadalmi megbecsülésnek, ám, mint Komoróczy György írta *Borkivitelünk észak felé* c. monográfiájában, „egyesek kereskedelmi kapcsolatai mégis azt a meggyőződést érelik meg bennünk, hogy a magyarságban (...) is megvolt az érzék a külkereskedelmi kapcsolatok felvételére és tovább szövésére. A 16. és 17. században több olyan kereskedő nevével találkozunk, akinek tevékenysége egymagában is megcáfolja a magyarság kereskedelmi képességét kétségbevonó eddigi kishitűségét.” A 17. század második fele után már kevés volt az olyan magyarországi kereskedő, aki maga szállította a bort Lengyelországba. „A hivatásos magyar borkereskedők eltűnnek, visszavonulnak; egyrészt beleolvadnak az emelkedettebb társadalmi rétegekbe, másrészt a politikai zavarok áldozataivá lesznek” – állapította meg. Az előbbi áll az 1654-ben, a lengyel Wikipedia szerint már 1556-ban nemesi címet kapott, nemzedékeken át szőlészettel és borászattal foglalkozó, a dédapától kezdve rangos és gazdag Lippóczy családra, amelynek későbbi tagjai már felsőfokú végzettséggel rendelkeztek. Idősebb Lippóczy Norbert a 20. század elején a tokaji bor legnagyobb lengyelországi importőre volt, és *A Kárpátok hágóin át Galíciába* c. útikönyv szerint „számos nemzetközi borversenyen szerzett elismerést a tokaji boroknak”. A lengyel állam újjászületése után Tarnóuban „sikeresen szervezte újjá a tokaji borértékesítést és vált az egyik legjelentősebb borkereskedővé”. A szerző tévedése, hogy „Lengyel felmenői Tállyán telepedtek le a 18. század elején”.

Ifjabb Lippóczy Norbert Kassán járt reál gimnáziumba, majd el is kezdte tanulmányait az ottani mezőgazdasági akadémián. Ez a trianoni döntések következtében megszűnt. Ezután 1919–1923 között Pallagon a Magyar Királyi Gazdasági

Akadémián, részben Kassáról menekült szakemberektől tanult tovább, ahol a Tanácsköztársaság és következményei miatt csak 1920-ban indult újra a szervezett oktatás. Itt szőlőt is ültettek. 1924-ben, vagy 1925-ben egy évre Dániába és Finnországba ment, mint életrajzában írta, „tudása elmélyítése” céljából. Érdeklődési körét szélesítette, hogy északi nyelvrokonainknál Alpo Sailo szobrász házában lakott. Élete végéig tartó szenvedélye ekkor kezdődött: megszerezte a finn nemzeti eposz, a *Kalevala* 55 nyelvű kiadásait. Pallagi éveiről fél évszázaddal később így vallott: „A debreceni gazdász korombeli időkben a könyvek ejtettek foglyul; ez már tulajdonképpen nagyapám és édesapám szőlészeti és borászati könyvtárának a szorgalmas kiegészítése volt – és az is maradt a mai napig.”

90 évesen, egy baleset, majd egy komoly műtét után, 1992. április 4-én e sorok papírra vetőjének, 1971 óta személyes ismerősének, küldött levelében így emlékezett arra az időre: „(...) mint néhai debreceni gazdász – üdvözlöm a Nagyerdőt –, amelynek a közepén, a főerdésznél laktam, mint gazdász – együtt néhai sógorommal és barátommal Scholtz Albinnal –, és mint sportemberek, minden reggel – szó szerint –, »futva« jártunk be az Akadémiára az előadásokra. Üdvözlöm az Aranybika kávéházát és éttermét – amelyeknek majd mindennapos vendégei voltunk; na és üdvözlöm a Nagytemplomot is – amelybe ugyan nem jártunk, hiszen katolikusok vagyunk – de eljártunk mindennap mellette. Gyönyörű idők voltak – (1919–1923) –, amelyet elfelejteni nem lehet.”

Lippóczy Norbert *Üvegfestményeim Tarnówban* c. írásában ezt olvassuk: „(...) 1929-ben telepedtem le Lengyelországban. (...) Ebben az időben határozta el édesapám a lengyel borpiaccal való kapcsolat újrafelvételét. (...) Elhatároztuk, hogy megalapítunk – a már független Lengyelországban – egy pincészetet, ahonnan a család és a szomszédok által termelt tokaji borokat szétküldhetjük vevőinknek, mint közvetlenül a háború után előállt két vámhatáron keresztül.” Tarnówt tartották a legjobb választásnak, ami légvonalban csupán 260–270 km-re van Tállyától. Ő autóval közlekedett. Útjai során gyűjtötte a népi üvegfestményeket, kerámiát és szobrokat. Lengyelül Tarnówban tanult meg. A városban ma is működik Lippóczy Pince, sőt Tokajban is van.

1933-ban lengyel nőt vett feleségül, aki lengyel nyelv és irodalomtanár volt, és a krakkói Jagelló Egyetemen doktori címet szerzett. Egy fiúk született, aki a Piotr (1935–1997) nevet kapta, jogász lett, tudományos tevékenységének köszönhetően szintén doktor, a rendszerváltozás után pedig Budapesten diplomata volt. Apja 1992. február 1-én írt leveléből idézzük: „(...) nemrég jelent meg Balassa Iván könyve *Tokaj-Hegyalja szőleje és bora* [1991] címen, amelyben családunkról is megemlékezik, bár egy alapos tévedéssel, mert mint lengyel nemzetiségűekről emlékezik meg rólunk. A lengyel nemzetiség fiúnkkal, Péterrel kezdődik, aki 5 éves korától, 13 és félén át nélkülözte a magyar apát, természetesen lengyel iskolákban és lengyel anya mellett – lengyel érzelművé vált.”

A família 1939 őszén, Lengyelország német megszállása miatt – lengyelek tízezreihez hasonlóan – Magyarországra próbált menekülni a mai Nyugat-Ukrajnán, az akkor még közös lengyel-magyar határon, Kárpátalján keresztül. Szeptember 1-én a Lippóczy család és a feleség szülei gépkocsival indultak el kelet felé, de a nagy tömegben egy Lwów (Lemberg, Lvov, Lviv) várostól délre lévő faluban rekedtek. 17-én elkezdődött a szovjet megszállás. A sofőrrel együtt rekvirálták a gépkocsit, amit egyébként ő használhatatlanná tett, és másnap visszatért hozzájuk. Stráfszekeret béreltek, amelyen csak anyósa és fia számára volt hely, a többiek pedig gyalogoltak, de az országút már megtelt visszafelé jövő lengyelekkel, akik próbáltak visszajutni hivatalosan már nem létező hazájukba. Az ukrán hatóságok a családdal együtt tartó földijük bőröndjében egy lövedéket találtak, de nem őt, hanem Lippóczyt és anyósát tartóztatták le.

A Luck városban töltött két hét után szabadon engedték őket, de az addigi lengyel-magyar határ már zárva volt. 1940 januárjában még megkísérelték a hazatérést a mintegy 150 kilométerre lévő jelenlegi ukrán-lengyel határfolyó, a Bug jegén át, de egy lengyelek lakta faluban elfogták őket. A hatóság 3 nap alatt összegyűjtött néhány tucat hasonló „szökevényt”, és útnak indította a menetet kelet felé. Lippóczy tiltakozása nyomán megengedték, hogy felesége és fiúk szánon folytassa az utat. Tiltott átlépése miatt a szovjet állambiztonsági szervezet elfogta őket. Az 1939 előtti Lengyelország legkeletibb vajdaságában lévő mai ukrainai Volodimirben kihallgatták őket, feleségét és kisfiát nemsokára elengedték, de őt letartóztatták. Két hetet körülbelül 20 ember befogadására alkalmas cellában kellett töltenie, ahol még kétszerannyit zsúfoltak össze. Felváltva álltak, térdeltek és feküdtek. Az egykori Lembergben három hónapig ült, majd a kelet-ukrainai Dnyepropavlovszkban rá akarták bizonyítani, hogy idegen hatalomnak kémkedett. Végül tiltott határátlépés miatt ítélték 5 év kényszermunkára. A kujbisevi láger lakójaként töltest épített a Volgánál. Azt mondták, ha mérnök, gépeket kell szerkesztenie. Szerencséjére a gimnáziumban jól megtanult műszaki rajznak köszönhetően legalább másolni tudta mások tervrajzait, aminek köszönhetően több élelemhez jutott. Váratlanul ezer lengyelt vagonokba raktak, és két hónapig utaztak északkelet felé, az Urál nyugati oldalán lévő, távoli nyelvokonaink lakta mostani Komi Köztársaságba, Vorkutába, Európa legkeletibb városába. Útközben a két méteres óra tett gallyakon is aludtak. Brigádvezetőként ugyanannyit robotolt, mint emberei, hogy napi 9 dekánál több kenyeret kapjanak. Később hasznát vette szakképzettségének, annak, hogy otthon pálinkafőzdéjük is volt: élesztőből vitaminokban gazdag italt kellett készítenie a legyengült foglyoknak. Szovhozelnöknek is jelentkezett, de mert „politikai” elítélt volt, nem mehetett ki a lágerből. Helyette kaszálnia kellett, de mert cipészeket és szabókat kerestek, másokhoz hasonlóan megpróbálkozott a meleg csarnokban végezhető munkával, amibe bele is tanult.

1945-ben szabadult, de mint magyar, 1953 tavaszáig, Sztálin haláláig nem térhetett haza Lengyelországba. Végül visszatért a cipőgyárba, ahol néhány év

múlva ezer ember elismert vezetője lett. Több ezer kilométerre családjától nem próbálkozhatott a Lengyelországba szökéssel, mert a százezernél nagyobb lakosságú városokban tilos volt 24 óránál többet töltenie. Hazajutását, felesége kitartó igyekezete révén, a moszkvai lengyel nagykövetség intézte el. Tállyai birtokát időközben államosították.

Visszaemlékezéseit *Zapiski z gulagu (Feljegyzések a gulágból)* címmel a rendszerváltozás után adták ki (Wrocław, 1992). Tarnówban egy gyár ecetgyártó üzemének vezetője lett, 1968-ban ment nyugdíjba. Levélváltásaink tanúsága szerint visszaemlékezéseinek megjelenése előtt, Lázár Istvánnak, a Valóság c. folyóirat főszerkesztőjének köszönhetően, a Magyar Televízió portréfilmet készített róla. Megbeszélték, hogy a folyóirat terjedelmes részletet közölne belőle e tanulmány szerzőjének fordításában. Lippóczy Norbert 1992. december 8-án feladott levelében írta, hogy azzal egyszerre postára tette könyvét, ám az nem érkezett meg. Lengyel nyelvű gépirata nincs meg a Magyar Mezőgazdasági Múzeum könyvtárában, de megvan valamelyik múzeum gyűjteményében. Néhány oldalnyi részletét magyarul *Tállyától Vorkutáig* címmel 1994-ben a Rubicon folyóirat közölte.

1956-ban egyik alapítója volt a Magyarország Barátai Tarnóvi Társaságának, amelynek példájára hamarosan több tucat városban jött létre Lengyel-Magyar Baráti Társaság, amelyek vért és többféle segítséget küldtek a harcoló magyaroknak. (Így történt Debrecen sajnos már-már elfelejtett testvérvárosában Lublinban is.) Tarnów két vagon élelemmel, 125 liter vérrel és több százezer zlotyval segített. Lippóczy Norbert hálából a városában lévő Egyházmegyei Múzeumnak ajándékozta a Kárpátokból való népi üvegfestményeiből, szakrális szobraiból és kályhacsempéiből álló gyűjteményét. A városban működő Körzeti Múzeumnak hasonlóan sok tárgyat adott. A Tarnóvi Nitrogénművek támogatásával magyar-lengyel történelmi és kulturális kapcsolatok több ezer emlékét, dokumentumát vette meg, amelyek között volt az 1848-as honvédeket ábrázoló festmény – nyilatkozta Kovács István polonista történésznek. Felfedezte az 1949. márciusi győztes csatát és szabadságharcos költőnkét lovon megjelenítő *Erdélyi* vagy *Bem-Petőfi körkép* egy részletét. A hatalmas körképet Jan Styka (1858–1925) több társával, köztük magyarokkal együtt festette szabadságharcunk 50. évfordulójára. Akkor Budapesten is kiállították, de nagy sikere ellenére – anyagi okból – Styka darabokra szabdalta, hogy azokat külön-külön árusítsa. Az alkotás részleteinek többsége, részben a II. világháborús pusztítás következtében, elveszett vagy megsemmisült, de jónéhány megtalálható különböző múzeumokban, illetve magángyűjteményekben. Tarnówban 36-ot sikerült összegyűjteni. 2009-ben, Bem születésének 215. és hamvai odavitelének 80. évfordulóján a Piac-téren kiállították a panoráma másolatát. Ezt azután bemutatták Nagyszébenben, magyar városokban, köztük 2013-ban Miskolcon és az ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékparkban – együtt a Feszty körképpel. Ugyanakkor látogatott Miskolcra a Tarnóvi Magyarbarátok

Társaságának küldöttsége. Megállapodtak abban, hogy Lippóczy Norbert munkáját folytatva – az István nádor borlovagrenddel kialakított együttműködést a hegyaljai borok népszerűsítésében fogják kamatoztatni.

Ugyancsak 1992-ben megjelent Lippóczy mint borász, műgyűjtő és a kultúra terjesztője bibliográfiája. 1956-ban az Egyházmegyei Múzeumon kívül a Körzeti Múzeumnak ajándékozta Bemmel kapcsolatos gyűjteményét. A következő évtől gyűjtötte az ex libriseket, amelyek többségének témája a szőlő és a bor.

Ex libris Lippóczy Norbert

Ezek láthatók Tarnówon kívül Varsóban, a nyugat-lengyelországi Zielona Górában (ahol természetesen is szőlőt), Wrocławban és a budapesti Magyar Mezőgazdasági Múzeumban, amelynek több mint 5 ezret ajándékozott. Ugyanitt egyes gyűjteményekben őrizik több mint 1000 egységből álló szőlészeti és borászati témájú könyveit és aprónyomatványait. A különböző nyelvű könyvekből mintegy 400-at a Szovjetunióban töltött évek alatt gyűjtött össze és vitt haza. A Múzeumnak adott könyvek közül 50 példány 1900 előtti ritkaság. Matits Ferenc szerint, aki lengyel nyelvű forrásokat nem használt, az intézmény Lippóczy-gyűjteménye 1972-ben 1505 tételt számlált. Gyűjtötte a Petőfiről, Balassiról, Báthori Istvánról és Liszt Ferencről szóló könyveket is.

Bibliográfiájából kiderül, hogy 1930-tól kezdve gyakran tudományos igényűen írt a borászatról. Magyarul jelent meg többek között *Tokaj–Hegyalja bortermelése és a tokaji bor készítési módjai*, *A tokaji bor viszontagságos útja Lengyelországban a XVIII. század közepén*, *a Tokaj-Hegyaljáról Lengyelországban 1726-ban* és *Lengyel bor – útlevelek a XVIII. század első feléből, mint a tokaji borok kísérői* c. cikke. Miskolci kiadványokban olvashatók a tokaj-hegyaljai népi üvegfestményekről szóló írásai. Visszaemlékezései közül egy szerepel a bibliográfiában, amelyen a háború legelején Tarnówban történeteket idézi fel. Kiállításai közül

a *Szőlő és bor az ex libriseken*, a *Szőlő és bor a kisgrafikákon*, a *Szőlő és bor az ex libriseken és alkalmi kisgrafikákon* volt látható hazánkban, és részt vett egy kelet-németországi nemzetközi ex libris kiállításon is.

Kár, hogy meg nem jelent visszaemlékezései között van a *Tállyán, Tokaj-Hegyalján születtem* című gépirat. Tevékenységéről szól Bodgál Ferencnek a *Lippóczy Norbert, Tokaj-Hegyalja kutatója* és Sinkó Ferenc *Népek testvérisége – üvegképeken* c., a Borsodi Szemlében 1962-ben, illetve az Új Emberben 1985-ben közölt méltatása. Életműve olyan gazdag, hogy másoknak is marad még kutatni való. Földyné Virány Judit szerint Lippóczynak van két, a tarnóvi városi könyvtár által kiadott rövid életrajza, amelyeket T. Kornyeckzy Katalin lefordított magyarra. Létezik a Szovjetunióban átéltekről szóló visszaemlékezéseinek 14 oldalas, szerzője által lefordított részlete, amelynek dátuma 1989. július 29. Ezeket nem sikerült megismernünk. Feltételezzük, hogy az előbbi kettőből sem hiányoznak a szülőföldjén töltött életét megörökítő szövegrészek.

Felhasznált irodalom:

- Bukowski, Tadeusz: *Galeria ludowego malarstwa na szkle a Muzeum Diecezjalnym w Tarnowie*. (1988). Nadbitka autorska. Currenda 10–12/88: [Tarnów, szerzői különlenyomat], 1-7. + Illusztrációk 16 p.
- Uő. (2001): *A magyar díszpolgár*. Magyar Napló, 13. évf. 4–6. sz., 74–75.
- Budzyńska, Elżbieta: *Życie oplecione winoroślą*. Katolik [Tarnów], 5. 10. (1 oldal xerox)
- <https://emlekhelyek.csemadok.sk/telkepulesek/gomorlipoc-lipoc-lipova>
- Komoróczy György (1944): *Borkivitelünk észak felé- Fejezet a magyar kereskedelem történetéből*. Kazinczy Társaság: Kassa, 165, 168.
- Bedécs Gyula (2015): *A Kárpátok hágóin át Galíciába*. Zrínyi Kiadó: Budapest, 160–163.
- elitbor.hu/hirek/borut-a-galiciai-katonasirok-menten/
- Lippóczy Norbert (1979): *Üvegfestményeim Tarnówbán*. In: Veres László –Viga Gyula (szerk.): *A Herman Ottó Múzeum évkönyve, 17–18*, 359–377.
- Lippóczy Norbert 1992. április 4-én kelt levele.
- Balassa Iván (1991): *Tokaj-Hegyalja szőleje és bora*. Tokaj-Hegyaljai ÁG. Bor-kombinát: Tokaj
- Uő. (1993): *A tállyai Lippóczy család és népe a múlt század elején*. In: Bencsik János – Bényei Gáborné (szerk.): *Tokaj és Hegyalja VIII*. Tállya, 110–112.
- Lippóczy Norbert 1992. február 1-i levele. (Szerző magán archívuma.)
- Lázár István 1992. augusztus 19-i levele. (Szerző magán archívuma.)
- Lippóczy Norbert 1992. december 8-án feladott levele. (Szerző magán archívuma.)
- Uő. (1994): *Tállyától Vorkutáig*. Rubicon 5., 1994:2. sz., 27–30.

Ábrán László (1996): *Aki élmunkás volt a Gulágon*. Magyar Nemzet, 1996. augusztus 26, 7.

hu.wikipedia.org/wiki/Erdélyi_körkép

Lippóczy, Norbert (1992): *Bibliografia. Winiarz, kolekcjoner –Działacz kulturalny*. Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Tarnowie. Tarnów, 3-52. + 13 illusztráció

Bodgál Ferenc (1960): *Lippóczy Norbert, Tállya kutatója*. Borsodi Szemle, 6. évf. 2. sz.

Sinkó Ferenc (1985): *Népek testvérisége – üvegeképen*. Új Ember, 68. évf., 1985. szept. 15. 6.

Tóth-Barbalics Veronika 2022. jan. 24-i e-mailje. (Szerző magánarchívuma)

<https://mnl.gov.hu> > mnl > hbml > hirek > a_pallagi_... pl.wikipedia.org/wiki/Norbert_Lippoczy

<https://ujember.hu> > lippoczy-norbert-szulohazanal – Kovács István: *Lippóczy Norbert szülőházánál*

[https://library.hungaricana.hu/hu/view/ORSZ_MEZO_MMMk-](https://library.hungaricana.hu/hu/view/ORSZ_MEZO_MMMk-16_1992_94/?pg=326&layout=s)

[16_1992_94/?pg=326&layout=s](https://library.hungaricana.hu/hu/view/ORSZ_MEZO_MMMk-16_1992_94/?pg=326&layout=s) – Földyné Virány Judit: *Lippóczy Norbert könyvgyűjteménye a Magyar Mezőgazdasági Múzeumban*

<https://library.hungari->

[cana.hu/hu/view/ORSZ_MEZO_MMMk_25_2018_19/?pg=220&layout=s](https://library.hungaricana.hu/hu/view/ORSZ_MEZO_MMMk_25_2018_19/?pg=220&layout=s) – Matits Ferenc: *Két ország mecénása*